

نقش میانجی‌گر دل‌بستگی به هم‌سال‌ها در رابطه بین دل‌بستگی به پدر و مادر و نمویافتگی هیجانی نوجوانان

معصومه شکراله‌زاده^۱، پریسا سادات سیدموسوی^۲، علی زاده‌محمدی^۳ و غفار نصیری هانسی^{۴*}

دریافت مقاله: ۹۵/۱۱/۲۰؛ دریافت نسخه نهایی: ۹۶/۰۴/۱۱؛ پذیرش مقاله: ۹۶/۰۴/۲۵

چکیده

هدف: پژوهش تعیین میزان رابطه بین دل‌بستگی به پدر و مادر و هم‌سال‌ها با نمویافتگی هیجانی نوجوانان و نقش میانجی‌گر دل‌بستگی به هم‌سال‌ها بود. روش: روش پژوهش همبستگی و جامعه آماری ۳۵۵۳ دانش‌آموز دختر و پسر ۱۸-۱۶ ساله در ۹۶ دبیرستان دولتی منطقه یک شهر تهران در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ بود. بر اساس جدول کرجسی-مورگان ۱۹۷۰ حجم نمونه ۵۰۰ نفر برآورد و با روش نمونه‌گیری در دسترس، دبیرستان پسرانه شهید مطهری و رضایی‌راد و دخترانه نظر و خدیجه کبری و از هر دبیرستان ۶ کلاس انتخاب شد. داده‌ها با سبانه تجدیدنظر شده دل‌بستگی پدر و مادر و هم‌سال‌های آرمسدن و گرنبرگ ۱۹۸۷ و سبانه نمویافتگی هیجانی سینک و بهارگاو ۱۹۷۴ که نمره‌گذاری آن وارونه و نمره کم در آن به معنای نمویافتگی بیشتر است گردآوری و پس از حذف داده‌های مخدوش ۱۵۹ نفر و پرت ۷ نفر، داده‌های ۳۳۴ نفر تحلیل شد. یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد دل‌بستگی به مادر ($r = -.0/292$)، به پدر ($P = .0/004$ ، $r = -.0/337$) و هم‌سال‌ها ($P = .0/008$ ، $r = -.0/292$) با نمویافتگی هیجانی نوجوانان رابطه دارد. دل‌بستگی به پدر و هم‌سال‌ها در مجموع تبیین‌کننده ۱۴ درصد از پراکنش نمویافتگی هیجانی نوجوانان بود ($P = .0/001$) و در رابطه بین دل‌بستگی به پدر و مادر و نمویافتگی هیجانی، دل‌بستگی به هم‌سال‌ها نقش میانجی‌گر را داشت ($r = -.0/181$)، $P = .0/005$). نتیجه‌گیری: برای پیشگیری و درمان مشکلات روانی-اجتماعی نوجوانان توجه بیش‌تر به تأثیر دل‌بستگی نوجوانان به هم‌سال‌ها در سلامت هیجانی آن‌ها بایسته است.

کلیدواژه‌ها: دل‌بستگی، هم‌سال‌ها، پدر و مادر، نمویافتگی، هیجان، نوجوانان

۱. کارشناس ارشد روان‌شناسی، گرایش خانواده‌درمانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

۲. استادیار پژوهشکده خانواده‌درمانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

۳. دانشیار پژوهشکده خانواده‌درمانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

۴. نویسنده مسئول، دانشجوی دکتری روان‌شناسی، گروه روان‌شناسی دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران

مقدمه

دورهٔ نوجوانی یکی از دوره‌های تحولی مهم است، مشکلات هیجانی این دوره می‌تواند به اختلال‌های اضطرابی منجر شود. شناخت چالش‌های موجود دانش‌آموزان دبیرستانی به‌دلایل جاگرفتن آن‌ها در دورهٔ حساس^۱ نوجوانی ارج ویژه‌ای دارد. زیرا هرگونه مداخله روان‌شناختی نیازمند شناخت این چالش‌ها است. شناسایی مشکلات بنیادی این دوره می‌تواند زمینه پرداختن به برنامه‌ها و مداخله‌های کاربردی بیش‌تری را در آینده فراهم آورد (محمودعلی‌لو، خانجانی و بیات، ۱۳۹۵؛ فتحی‌آذر، گل‌پرور، میرنسب و واحدی، ۱۳۹۵). بازنگری پیشینه پژوهشی نشان می‌دهد که ابعاد هیجانی، روابط میان‌فردی و اجتماعی، به‌ویژه در دورهٔ نوجوانی، در گستره‌های دوست‌یابی، هم‌دلی، احساس تعلق و دل‌بستگی هم‌پوشانی قابل توجهی دارند. شناسایی رابطهٔ افت و خیز هریک از ابعاد با افت و خیز در ابعاد دیگر، توأم با شناسایی عوامل میانجی‌گر، درک بهتری را از دورهٔ حساس نوجوانی فراهم می‌آورد و مسیر را برای بهبود زندگی آن‌ها با آموزش برنامه‌های گروه‌بندی به پیشگیری و مداخله‌های روان‌شناختی هموارتر می‌سازد (هانتر و ماندر، ۲۰۱۶؛ آبگی و برانت، ۲۰۰۹). با چنین چشم‌اندازی تمرکز پژوهش حاضر بر بررسی رابطهٔ دل‌بستگی به پدر و مادر و هم‌سال‌ها، با نمود یافتگی هیجانی نوجوانان با در نظر گرفتن نقش میانجی‌گر دل‌بستگی به هم‌سال‌ها بود.

نظریهٔ دل‌بستگی بالبی ۱۹۶۹/۱۹۸۲ و اینسورث^۲ ۱۹۷۸، یکی از موفق‌ترین و پرکاربردترین نظریه‌های روان‌شناختی در نیم قرن گذشته بوده است (آبگی و برانت، ۲۰۰۹). در آغاز، بالبی این دیدگاه را برای کاوش تمایل انسان‌ها به برپاداشتن پیوندهای عاطفی^۳ نیرومند با دیگر اشخاص مهم و برای آشکارسازی ناهمسانی ریخت‌های آشفتنگی هیجانی تجربه‌شده به‌هنگام رخ دادن آشوب در این روابط بنیان نهاد (دیویس، موریس و دریک، ۲۰۱۶). نمودن یافتگی^۴، کودکان را به دل‌بستگی‌های پدر و مادری برای پیش‌روی ایمن به‌سوی استقلال وابسته می‌سازد؛ و چنین است که دل‌بستگی، از طریق هماهنگی پدر و مادر با نیازهای کودک، بنیان‌گذاری تصویرهای نخستین آن‌ها از روابط و نیز برپاساختن شالوده‌های ارتباط کلامی و غیر کلامی ایجاد می‌شود (ریز، ۲۰۱۶). رابطهٔ دل‌بستگی، کارکردهای تعیین‌گری دارد که نگارهٔ دل‌بستگی^۵ را در خدمت به کودک فراهم می‌آورد. هر یک از کارکردهای دل‌بستگی در خدمت اهدافی هستند که این امکان را فراهم می‌آورند که کودک از رابطهٔ خود با یک والد برای پروراندن حس امنیت بهره بگیرد و به‌طور ناوابسته به کاوش پیرامون خود بپردازد. کاوش مطمئن تجربه‌ای فراهم می‌آورد که میدان را برای عملکرد بالیده^۶ و ناوابسته باز می‌گذارد (هانتر و ماندر، ۲۰۱۶).

1. sensitive period
2. Bowlby & Ainsworth
3. affectional bonds
4. immature
5. attachment figure
6. mature functioning

از دید روان‌شناسان، روابط اولیه کودک با پدر و مادر، بانی عمده تحول هیجانی، شناختی و اجتماعی است (صفایی، ۱۳۹۳؛ باقری، بهرامی و جلالی، ۱۳۸۸). نظریه دل‌بستگی با برخورداری از مفهوم الگوهای کاری درونی سهم به‌سزایی در تبیین تحول کودک ایفا می‌کند؛ این الگوها می‌تواند آشکارکننده سازوکار اثر هم‌کنش^۱ والد-کودک بر پیامدهای تحولی باشد (سیدموسوی و نوری‌مقدم، ۱۳۹۵). الگوی کاری درونی دل‌بستگی که متکی بر روابط نخستین با مراقبان اصلی، تحول می‌یابد به‌تدریج گسترش یافته و به‌سوی ایجاد روابط تازه‌ای که دربرگیرنده دل‌بستگی به دیگر نگاره‌ها در اجتماع است معطوف می‌شود (پیرزادی و شریفی-اردانی، ۱۳۹۵). تجارب روابط درونی‌شده کودک با پدر و مادر در الگوهای کاری درونی، بر رفتار او در موقعیت‌های میان‌فردی و اجتماعی بیرون از خانواده تأثیرگذار است. نظر به این واقعیت که رفتارهای دل‌بستگی دوره نوجوانی بیش‌تر معطوف به نگاره‌های همسال می‌شود، می‌توان گفت آغاز و ادامه رابطه با هم‌سال‌ها و حتی چگونگی آن متأثر از آموخته‌های برگرفته از تجارب رابطه نوجوان‌ها با پدر و مادر آن‌ها است؛ و دل‌بستگی به پدر و مادر نقش مهمی در سازش‌یافتگی هیجانی نوجوان‌ها ایفا می‌کند. وانگهی هیجان-ها به‌ویژه سازش‌یافتگی هیجانی نقش برجسته‌ای در سلامت روانی افراد ایفا می‌کند (حجازی، ازهای و رنجبر، ۱۳۹۲؛ جواهری کامل، قنبری و زرنندی، ۱۳۹۱).

نوجوانان در دوره حساس تحولی خود دست‌خوش دگرگونی‌های بدنی، هیجانی، شناختی و اجتماعی می‌شوند. سال‌های نوجوانی دوره گذر چندبعدی از کودکی به بزرگسالی است که رفته‌رفته با رشد بدنی، برپایی رابطه‌ای صمیمی و حرکت به‌سوی نمو یافتگی هیجانی توأم می‌شود (گاور، ۲۰۱۳؛ درتاج، مصائبی و اسدزاده، ۱۳۸۸). چگونگی زندگی هیجانی بسیار درخور توجه است؛ چه تنها استواری هیجانی^۲ به‌تنهایی قادر به تبیین روان‌درستی^۳ در همه ابعاد آن است (لیلینا و نیکولتا، ۲۰۱۴). نمو یافتگی هیجانی، در دوره نوجوانی، به‌عنوان توانایی پاسخ‌دهی درخور به موقعیت‌ها، مهار هیجان‌ها و رفتار به‌شیوه بزرگسال‌ها به‌هنگام سروکار داشتن با دیگران تعریف (کوماری‌سینها، ۲۰۱۴)؛ و با توان علاقه‌مندی به پدیده‌ها و مردم، انجام کارها برای خوشنودی خود و عشق‌ورزی به مردم مشخص می‌شود (کالایسلوان و ماهسوری، ۲۰۱۶).

برخورداری از نمو یافتگی هیجانی مایه بالا رفتن سازش‌یافتگی هیجانی و تاب‌آوری^۴ تنیدگی می‌شود (کوماری‌سینها، ۲۰۱۴). نظر به روابط معنی‌دار واقع در میان نمو یافتگی هیجانی و ابعاد هوش اجتماعی پی بردن به هم‌پوشانی و حتی هم‌کنشی زندگی اجتماعی و هیجانی به‌سادگی شدنی، و تجارب دل‌بستگی، هم‌چون بستری، ناگزیر برای نمو یافتگی هیجانی حیاتی است؛ و به‌مثابه راهبرد سازش‌یافتگی هیجانی عمل می‌کند و نیز تعیین‌گر اصلی مسیر تحول هیجانی و اجتماعی است. دل‌بستگی به هم‌سال‌ها پدیده‌ای

1. interaction
2. emotional stability
3. wellbeing
4. resiliency

اجتماعی، میان فردی و عاطفی است که در دنباله و بر پایه دل بستگی به پدر و مادر شکل می گیرد و می توان آن را در عرض، هم چون پاره ای مکمل از دل بستگی به دیگری و در طول، هم چون گذری بایسته در طی طریق تحول روانی-اجتماعی انگاشت. تجربه دل بستگی به هم سال ها می تواند کیفیت دل بستگی به پدر و مادر را تثبیت کند و هم چون نشانه ای برای پیش بینی کیفیت دل بستگی های مراحل تحولی پس از نوجوانی و هم چنین کیفیت زندگی عاطفی و اجتماعی پس از آن قرار گیرد. چنین به نظر می رسد که تجربه دل بستگی به هم سال ها می تواند از رهگذر پر بار سازی یا سست کردن امنیت، اعتماد و صمیمیت، تمرینی موفق یا منجر به شکست در استقلال جویی و سازش اجتماعی، و ارضا یا ناکام ماندگی دیگر نیازهای عاطفی و اجتماعی در رابطه میان دل بستگی به پدر و مادر و نمود یافتگی هیجانی نقشی میانجی گر را داشته باشد (گاور، ۲۰۱۳؛ النا دوینیتا و دورینا ماریا، ۲۰۱۵). یافته های پژوهشی نشان داده است؛ دل بستگی ایمن با بیش تر مؤلفه های نمود یافتگی هیجانی سازش نیافتگی اجتماعی رابطه منفی دارد؛ و این رابطه تنها برای وابستگی صادق نیست. افزون بر آن رابطه میان شیوه های دل بستگی نایمن اجتنابی و دوسوگرا با همه مؤلفه های نمود یافتگی هیجانی (امانی، مجذوبی و هادیان همدانی، ۱۳۹۳)؛ و رابطه میان شیوه دل بستگی ایمن و رشد اجتماعی مثبت است؛ نوجوانان دارای دل بستگی نایمن به پدر و مادر، در محیط مدرسه ارتباط مثبت کمتری با هم سال ها دارند (صفایی، ۱۳۹۳؛ حجازی و همکاران، ۱۳۹۲). همچنین یافته ها از الگویی که در آن دل بستگی نایمن همبسته کاستی در هوش هیجانی است، حمایت می کنند؛ دل بستگی نایمن اضطرابی و اجتنابی، هردو، با هوش هیجانی پایین تر، همبسته بودند؛ هوش هیجانی در بخشی از رابطه میان ناامنی اضطرابی و پیامدهای سلامت میانجی بوده و به طور کامل در رابطه میان ناامنی اجتنابی و پیامدهای سلامت نقش میانجی را ایفا کرده است (مارکز، هوروکز و شت، ۲۰۱۶). با این که دل بستگی به پدر و مادر در هم سنجی با هم سال ها پیش بینی کننده نیرومندتری برای تاب آوری هیجانی است. دل بستگی به هم سال ها نیز با راهبردهای کنار آمدن فعال و اجتنابی رابطه مثبت دارد (هاشمی و جوکار، ۱۳۹۲).

در مجموع با توجه به اهمیت دل بستگی به هر دو والد از راه پایه ریزی ارتباط با هم سال ها در سازش یافتگی اجتماعی و هیجانی نوجوانان (النا دوینیتا و دورینا ماریا، ۲۰۱۵)؛ و تأثیر چشمگیر و مهم هم سال ها در شیوه زندگی نوجوان ها (حجازی و رنجبر، ۱۳۹۲)؛ و نظر به وجود خلأ پژوهشی درباره نقش میانجی گر دل بستگی به هم سال ها در میان متغیرهای پراهمیت در بُعد اجتماعی و هیجانی زندگی نوجوانان؛ هدف این پژوهش، تعیین نقش میانجی گر دل بستگی به هم سال ها در رابطه میان دل بستگی به پدر و مادر و نمود یافتگی هیجانی نوجوانان برای پاسخ گویی به پرسش های زیر بود.

۱. آیا دل بستگی به مادر و به پدر، با نمود یافتگی هیجانی نوجوانان رابطه دارد؟
۲. آیا با اندازه دل بستگی به پدر و هم سال ها پراکنش نمود یافتگی هیجانی نوجوانان قابل پیش بینی است؟
۳. آیا دل بستگی به هم سال ها، میانجی گر رابطه دل بستگی به پدر و مادر با نمود یافتگی هیجانی است؟

روش

روش پژوهش همبستگی و جامعه آماری همه دانش‌آموزان نوجوان پسر و دختر پایه سوم دبیرستان و دوره پیش‌دانشگاهی ۱۶ تا ۱۸ سال منطقه یک شهر تهران در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ به تعداد ۳۵۵۳ بود. نمونه با به کار بستن جدول کرجسی-مورگان ۱۹۷۰ تعداد ۵۰۰ نفر تعیین و با روش غیر تصادفی در دسترس از میان دبیرستان‌های دولتی پسرانه «شهید مطهری» و «رضایی‌راد» و دخترانه «نظر» و «خدیجه کبری» و از هر دبیرستان شش کلاس، دو کلاس با رشته انسانی، دو کلاس با رشته تجربی و دو کلاس با رشته ریاضی-فیزیک به‌عنوان آزمودنی‌ها گزینش شد. معیارهای ورود زندگی مشترک دانش‌آموز با هر دو والد، مجرد بودن، رضاعی نبودن و آگاهی و رضایت درباره پژوهش و شرکت در آن و معیارهای خروج بیماری جسمی و روانی بارز، مصرف داروهای روانپزشکی، کامل نبودن پاسخ‌ها یا پاسخ نیمه‌کاره ابزارها، پاسخ ندادن به همه ابزارها، نبود روایی پاسخ‌ها و پرت بودن داده‌ها در مرحله تحلیل آماری بود.

ابزار پژوهش

۱. سیاهه تجدیدنظرشده دل‌بستگی به پدر و مادر و هم‌سال‌ها^۱. این سیاهه ۷۵ گویه‌ای توسط آرمسدن و گرینبرگ^۲ در سال ۱۹۸۷ تدوین شد. ۲۵ گویه آن مختص به هریک از خرده‌سنج‌های دل‌بستگی به پدر و به مادر و به هم‌سال‌ها است. چیدمان گویه‌ها در خرده‌سنج‌های دل‌بستگی به پدر و مادر یکسان و در هر خرده‌سنج تنها واژه‌های پدر/مادر جایگزین یک‌دیگر شده است. هریک از بخش‌های دل‌بستگی به پدر و مادر و هم‌سال‌ها مؤلفه اعتماد، ارتباط و ناهمبستگی^۳ را در برمی‌گیرند. برای ارزیابی دل‌بستگی در خرده‌سنج‌های دل‌بستگی به پدر و به مادر تجمیع مؤلفه اعتماد با گویه‌های ۱، ۲، ۴، ۱۳، ۱۴، ۲۱، ۲۳ و ۲۴، مؤلفه ارتباط با گویه‌های ۶، ۸، ۱۶، ۱۷، ۲۰، ۲۶ و ۲۸ و ناهمبستگی با گویه‌های ۱، ۹، ۱۲، ۱۸، ۱۹، ۲۲، ۲۵ و ۲۷؛ و برای ارزیابی دل‌بستگی به هم‌سال‌ها تجمیع مؤلفه اعتماد با گویه‌های ۶، ۸، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۹، ۲۰ و ۲۱، مؤلفه ارتباط با گویه‌های ۱، ۲، ۳، ۷، ۱۶، ۱۷، ۲۴ و ۲۵ و ناهمبستگی با گویه‌های ۴، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۸، ۲۲ و ۲۳ محاسبه می‌شود. هر گویه بر پایه لیبرت از کاملاً موافقم= ۵ تا کاملاً مخالف= ۱ نمره‌گذاری می‌شود. اگرچه نمره‌گذاری در خرده‌سنج دل‌بستگی به پدر و مادر برای گویه‌های ۳، ۶، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۴، ۱۷، ۱۸ و ۲۳ و نمره‌گذاری گویه‌های ۴، ۵، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۸، ۲۲ و ۲۳ در خرده‌سنج دل‌بستگی به هم‌سال‌ها به‌طور وارونه انجام می‌شود، برای ارزیابی خرده‌سنج ناهمبستگی همه گویه‌ها به‌صورت وارونه نمره‌گذاری می‌شود. دامنه نمره دل‌بستگی به پدر و مادر میان ۲۸ تا ۱۴۰ و به هم‌سال‌ها میان ۲۵ تا ۱۲۵ گسترش یافته و در هریک نمره بالاتر نشانگر دل‌بستگی بیش‌تر است. آلفای کرونباخ نسخه تجدیدنظرشده

1. inventory parents and peers attachment-revised (IPPA-R)

2. Armsden & Greenberg

3. trust, communication & alienation

برای دل‌بستگی به مادر، پدر و هم‌سال‌ها به ترتیب برابر ۰/۸۷، ۰/۸۹ و ۰/۹۲ (آرمسدن و گرین برگ، ۱۹۸۷؛ نقل از افشاریان و کدیور، ۱۳۹۵)؛ و پایایی نسخه فارسی این ابزار توسط واحدی و فتحی (۱۳۸۹) با روش آلفای کرونباخ برای سنجه‌های دل‌بستگی به مادر، پدر و هم‌سال‌ها به ترتیب برابر ۰/۸۵، ۰/۸۳ و ۰/۸۶ به‌دست آمده و در پژوهش افشاریان و کدیور (۱۳۹۵) نرخ همسانی درونی به ترتیب برای دل‌بستگی به مادر، پدر و هم‌سال‌ها ضرایب ۰/۹۰، ۰/۹۲ و ۰/۸۹ گزارش شده است. یافته این پژوهشگران مؤید روایی سیاهه نیز بود و گزارش دادند کیفیت دل‌بستگی می‌تواند نوجوانان بزهکار را از غیربزهکار متمایز سازد. در این پژوهش آلفای کرونباخ خرده‌سنجه‌های دل‌بستگی به مادر، به پدر و به هم‌سال‌ها به ترتیب برابر ۰/۷۳، ۰/۷۰ و ۰/۶۸ به‌دست آمد؛ و با اجماع نظر پژوهشگران مطلوب ارزیابی شد.

۲. **سنجه نمودیافتگی هیجانی**^۱. این سنجه ۴۸ گویه‌ای توسط سینک و بهارگاوا^۲ در سال ۱۹۷۴ تدوین شد و دربرگیرنده پنج مؤلفه نالستواری هیجانی (گویه‌های ۱-۱۰)، واپس‌روی هیجانی (گویه‌های ۲۰-۱۱)، فروپاشی شخصیت (گویه‌های ۳۰-۲۱)، سازش‌نیافتگی اجتماعی (۴۰-۳۱) و وابستگی (۴۸-۴۱) است. هر گویه در سنجه لیکرت یک تا پنج از خیلی زیاد= ۵ تا هرگز= ۱ نمره‌گذاری می‌شود. دامنه نمره‌ها از ۵۰ تا ۱۰۷ متغیر و ۸۰-۵۰= بسیار استوار، ۱۴۰-۱۰۷= بسیار نالستوار، بنابراین بهره‌مندی از نمره بالاتر نشان از نمودیافتگی هیجانی کم‌تر است. سینک و بهارگاوا، ۱۹۷۴ روایی این سنجه را در برابر معیارهای بیرونی با به‌کارگیری سیاهه سازش‌یافتگی اجتماعی سینها و سینک^۳، ۱۹۶۸ بررسی و نرخ همبستگی ۰/۶۴ را گزارش کردند که نشانگر روایی مناسب این سنجه است. همچنین برای تعیین پایایی با روش بازآزمایی با فاصله زمانی شش ماه، نرخ ۰/۷۵ را گزارش دادند. در بررسی نسخه فارسی، روایی هر مؤلفه با نمره کل برابر با ۰/۸۲، ۰/۹۰، ۰/۸۲ و ۰/۸۸، ۰/۶۴ به ترتیب برای زیرسنجه‌های نالستواری هیجانی، واپس‌روی هیجانی، سازش‌نیافتگی اجتماعی، فروپاشی شخصیت و وابستگی؛ و آلفای کرونباخ ۰/۶۴ به‌دست آمد (سبزی و شیخ-الاسلامی، ۱۳۹۴). در این پژوهش آلفای کرونباخ ۰/۹۲ برای کل سنجه برآورد شد.

شیوه اجرا. از طریق نامه‌های پژوهشکده خانواده و اداره حراست دانشگاه شهید بهشتی، نماینده‌های پژوهشگرها را به اداره کل آموزش و پرورش، و اداره کل به اداره آموزش و پرورش واقع در منطقه یک شهر تهران و به مدارس دولتی شهید مطهری، رضایی‌راد، نظر و خدیجه کبری معرفی کردند. سپس سیاهه‌ها در مدارس نامبرده و طی روزهای پیاپی با بهره‌گیری از مساعدت و همکاری مدیر و دبیران پس از توجیه دانش‌آموزان در میان اعضای واجد شرایط در سه کلاس سال سوم دبیرستان و سه کلاس پیش‌دانشگاهی رشته‌های انسانی، تجربی و ریاضی-فیزیک پس از روشن‌سازی اطلاعات لازم درباره پژوهش با پیش‌روگیری اصول روان‌سنجی از جمله هنجارسازی وضعیت برگزاری آزمون و پیش‌روگیری اصول اخلاقی از جمله کسب

1. emotional maturity scale (EMS)
2. Singh & Bhargava
3. Sinha & Singh

نقش میانجی‌گر دل‌بستگی به هم‌سال‌ها در رابطه دل‌بستگی به ...

رضایت آگاهانه و حفظ محرمانگی مشخصات و حریم خصوصی آزمودنی‌ها در اختیار ۵۰۰ نفر نهاده شد و داده‌ها از تاریخ ۱۳۹۳/۰۹/۲۷ تا ۱۳۹۳/۱۰/۲۳ گردآوری شد. در نهایت داده‌ها ۳۳۴ نفر پس از حذف پرسشنامه‌های مخدوش ۱۵۹ نفر و داده‌های پرت ۷ نفر، با به‌کارگیری آزمون‌های آماری نرخ همبستگی پیرسون، رگرسیون چند متغیری گام به گام و آزمون رگرسیون سلسله مراتبی تحلیل شد.

یافته‌ها

۶۲ درصد (۲۰۸ نفر) دختر و ۳۸ درصد (۱۲۶ نفر) پسر بودند. سن پدرها و مادرها بین ۳۸ تا ۶۳ سال بود. سن ۴۳ تا ۴۷ ساله با ۵۶ درصد و ۴۸ تا ۵۲ با ۳۰ درصد بیش‌ترین فراوانی، و پدرها و مادرهای ۵۹ تا ۶۳ ساله حدود ۳ درصد کم‌ترین فراوانی را داشت. درآمد ماهانه والدین ۹۳ درصد دانش‌آموزان بیش از دو میلیون تومان و ۷ درصد دیگر ششصد هزار تومان تا دو میلیون تومان بود. ۵۹ درصد پدرها کارمند و شغل سایر پدرها آزاد، ۳۴ درصد مادرها خانه‌دار و شغل سایر مادرها بیرون از خانه و ۳۰ درصد آن‌ها کارمند بودند. دانش‌آموختگی ۸۴ درصد پدرها دیپلم تا کارشناسی و ۱۶ درصد دیگر بالاتر از کارشناسی ۲ درصد مادرها زیردیپلم، ۹۰ درصد دیپلم تا کارشناسی و ۸ درصد دیگر بالاتر از کارشناسی بود.

جدول ۱. نمره‌های متغیرهای دل‌بستگی و نمودارهای هیجانی و مفروضه‌های رگرسیون سلسله مراتبی

جنس	مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	کمینه	بیشینه	چولگی	کشیدگی	دوبین-واتسون	عامل تورم پراکنش	هم خطی آماری نرخ تحمل
دختر	دل‌بستگی به پدر و مادر	۱۴۱/۹۸	۱۶/۴۶	۱۰۹	۱۸۸	۰/۲۲	۰/۱۱	۱/۸۵	۲/۷۲	۰/۳۶
دختر	دل‌بستگی به هم‌سال‌ها	۶۵/۹۲	۹/۴۳	۴۶	۹۲	۰/۲۱	۰/۰۷	۱/۵۹	۲/۵۱	۰/۴۴
دختر	نمودارهای هیجانی	۱۲۶/۳	۳۶/۶	۶۲	۱۹۶	۰/۰۰۸	۰/۴۱	۲/۱۱	متغیر ملاک	متغیر ملاک
پسر	هیجانی	۱۲۳/۸	۳۰/۲۵	۵۴	۲۱۵					

جدول ۱ شباهت قابل توجه در میانگین آزمودنی‌های دختر و پسر را در متغیرهای پژوهش نشان می‌دهد؛ بنابراین پیگیری تفکیکی تحلیل برآمدها برای دو جنس منتفی است. اندازه آماره دوبین-واتسون نشانگر نبود همبستگی مطلوب در فرضیه‌های اصلی مربوط به باقیمانده‌ها در تحلیل رگرسیون و فاصله خطاها از هم‌دیگر است. عامل تورم پراکنش کوچک‌تر از ۱ است بنابراین میان متغیرها همبستگی خطی وجود ندارد. مقادیر چولگی و کشیدگی میان ۲- تا ۲+ نشانگر پراکندگی طبیعی داده‌ها است.

جدول ۲. ماتریس همبستگی دل بستگی به پدر و مادر، دل بستگی به همسال ها و نموداری هیجانی

متغیرها	دل بستگی به مادر	دل بستگی به پدر	دل بستگی به همسال ها	نموداری هیجانی
دل بستگی به مادر	۱			
دل بستگی به پدر	۰/۴۱۴**	۱		
دل بستگی به همسال ها	۰/۱۵۷*	۰/۱۸۰**	۱	
نموداری هیجانی	-۰/۳۳۷**	-۰/۲۰۲**	-۰/۲۹۲**	۱

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

جدول ۲ نشان می دهد رابطه میان نموداری هیجانی با دل بستگی به هر دو والد و همسال ها معنی دار بوده است. تفسیر نمره نموداری هیجانی وارونه و نمره کم در آن به معنای نموداری بیش تر است.

جدول ۳. ماتریس همبستگی دل بستگی به مادر با نموداری هیجانی

نهمبستگی	ارتباط	اعتماد	نموداری هیجانی	وابستگی	فروپاشی شخصیت	سازش ناپایگی اجتماعی	وابستگی	تلاشگری	وابستگی	مهربانی
نالیستواری								۱		
وابستگی روی								۰/۷۷۶**	۱	
سازش ناپایگی اجتماعی						۱		۰/۶۲۷**	۰/۶۸۸**	
فروپاشی شخصیت					۱			۰/۷۶۳**	۰/۷۱۷**	
وابستگی نموداری هیجانی				۱	۰/۷۲۳**	۰/۶۴۵**		۰/۵۲۰**	۰/۶۴۵**	
اعتماد ارتباط		۱		۰/۷۲۸**	۰/۸۸۵**	۰/۸۰۳**		۰/۸۴۹**	۰/۸۲۱**	
نهمبستگی دل بستگی به مادر	۱	۰/۳۳۳**	-۰/۳۵۴**	-۰/۳۰۰**	-۰/۲۹۲**	-۰/۲۸۱**		-۰/۳۰۴**	-۰/۲۷۸**	۰/۲۷۸**
		۰/۳۳۳**	-۰/۳۳۹**	-۰/۳۱۶**	-۰/۲۳۱**	-۰/۲۷۸**		-۰/۲۵۵**	-۰/۲۳۵**	۰/۲۳۵**
	۰/۱۷۰**	۰/۰۳۰	۰/۱۱۵	۰/۰۷۷	۰/۱۸۴**	۰/۱۵۹**		۰/۱۴۹*	۰/۱۴۳*	۰/۱۴۳*
	۰/۳۷۳**	۰/۶۹۵**	۰/۵۴۱**	-۰/۳۳۷**	-۰/۳۰۸**	-۰/۲۳۹**		-۰/۲۷۰**	-۰/۲۵۹**	۰/۲۲۶**

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

در جدول ۳ نظر به وارونگی نمره نموداری هیجانی، رابطه آن با اعتماد و ارتباط، وارونه و رابطه نهمبستگی با نموداری هیجانی مستقیم و رابطه نمره کل دل بستگی به مادر با نموداری هیجانی و همه مؤلفه های آن نیز معنی دار است.

جدول ۴. ماتریس همبستگی دل‌بستگی به پدر با نموداری هیجانی

نام همبستگی	ارتباط	اعتماد	نموداری هیجانی	وابستگی	شخصیت فروپاشی	سازش نایافتگی اجتماعی	وابس‌روی	نااستواری	میزان همبستگی
								۱	نااستواری
							۱	۰/۷۷۶**	وابس‌روی
							۰/۶۸۸**	۰/۶۲۷**	سازش نایافتگی
					۱	۰/۷۱۷**	۰/۷۶۲**	۰/۷۳۳**	فروپاشی شخصیت
				۱	۰/۷۲۳**	۰/۶۴۵**	۰/۵۲۰**	۰/۴۹۵**	وابستگی
			۱	۰/۷۲۸**	۰/۸۸۵**	۰/۸۰۳**	۰/۸۴۹**	۰/۸۲۱**	نموداری هیجانی
		۱	-۰/۳۳۰**	-۰/۲۱۵**	-۰/۱۶۳**	-۰/۱۶۶**	-۰/۱۲۷*	-۰/۱۵۳*	اعتماد
	۱	۰/۳۳۷**	-۰/۲۴۱**	-۰/۲۳۴**	-۰/۱۲۸*	-۰/۱۸۱**	-۰/۱۳۵*	-۰/۱۱۱	ارتباط
۱	۰/۴۰۵**	۰/۲۰۰**	۰/۰۷۴	۰/۰۴۲	۰/۱۳۸*	۰/۰۲۰	۰/۱۴۸*	۰/۱۷۷**	ناهمبستگی
۰/۶۹۹**	۰/۷۹۸**	۰/۶۵۹**	-۰/۲۰۲**	-۰/۲۴۶**	-۰/۰۸۷	-۰/۱۴۸*	-۰/۰۷۹	-۰/۰۶۷	دل‌بستگی به پدر

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

جدول ۴ رابطه وارونه دو مؤلفه اعتماد و ارتباط با نموداری هیجانی و همه مؤلفه‌های آن را و رابطه مستقیم مؤلفه ناهمبستگی را تنها با مؤلفه‌های نااستواری هیجانی، وابس‌روی هیجانی و فروپاشی شخصیت و رابطه وارونه دل‌بستگی به پدر با نموداری هیجانی و برخی از مؤلفه‌های آن شامل سازش نایافتگی اجتماعی و وابستگی را نشان می‌دهد.

جدول ۵. ماتریس همبستگی دل‌بستگی به هم‌سال‌ها با نموداری هیجانی

نام همبستگی	ارتباط	اعتماد	نموداری هیجانی	وابستگی	شخصیت فروپاشی	سازش نایافتگی اجتماعی	وابس‌روی	نااستواری	میزان همبستگی
								۱	نااستواری
							۱	۰/۷۷۶**	وابس‌روی
							۰/۶۸۸**	۰/۶۲۷**	سازش نایافتگی
					۱	۰/۷۱۷**	۰/۷۶۲**	۰/۷۳۳**	فروپاشی شخصیت
				۱	۰/۷۲۳**	۰/۶۴۵**	۰/۵۲۰**	۰/۴۹۵**	وابستگی
			۱	۰/۷۲۸**	۰/۸۸۵**	۰/۸۰۳**	۰/۸۴۹**	۰/۸۲۱**	نموداری هیجانی
		۱	-۰/۳۳۰**	۳۱۰**	-۰/۲۶۳**	-۰/۱۸۳**	-۰/۳۲۷**	-۰/۳۰۲**	اعتماد
	۱	۰/۴۲۱**	-۰/۱۹۳**	-۰/۱۶۰**	-۰/۰۹۸	-۰/۰۶۲	-۰/۲۲۰**	-۰/۲۰۷**	ارتباط
۱	۰/۴۱۴**	۰/۲۷۶**	-۰/۱۰۳	۰/۱۵۱*	۰/۰۲۲	-۰/۰۳۸	۰/۱۵۰*	۰/۰۴۶	ناهمبستگی
۰/۶۶۳**	۰/۸۲۴**	۰/۷۴۲**	-۰/۲۹۲**	-۰/۲۷۲**	-۰/۱۹۰**	-۰/۱۳۱*	-۰/۳۱۷**	-۰/۲۷۷**	دل‌بستگی به هم‌سال‌ها

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

جدول ۵ رابطه وارونه و معنی دار مؤلفه اعتماد را با همه مؤلفه‌های نمودافتگی هیجانی و نیز رابطه مستقیم مؤلفه ارتباط را با سازش‌یافتگی هیجانی و برخی از مؤلفه‌های آن شامل ناستواری هیجانی، واپس‌روی هیجانی و وابستگی را و رابطه مستقیم و معنی دار مؤلفه ناهمبستگی را با مؤلفه‌های واپس‌روی هیجانی و وابستگی و رابطه وارونه دل‌بستگی به همسال‌ها را با همه مؤلفه‌های نمودافتگی هیجانی نشان می‌دهد.

جدول ۶ الگو و ضرایب رگرسیون تبیین نمودافتگی هیجانی توسط دل‌بستگی به پدر و مادر و همسال‌ها

F	R ² تعدیل شده	R ²	R	الگو
۲۷/۸۹۳**	۰/۱۰۲	۰/۱۰۶	۰/۳۲۶	گام نخست؛ دل‌بستگی به پدر
۱۹/۱۱۰**	۰/۱۳۳	۰/۱۴۰	۰/۳۷۵	گام دوم؛ دل‌بستگی به پدر و همسال‌ها
t	ضرایب β استاندارد شده	خطای استاندارد میانگین	ضرایب استاندارد نشده b	الگو
-۵/۲۸**	-۰/۳۲۶	۰/۱۷۰	-۰/۹۰	دل‌بستگی به پدر
-۴/۷۸**	-۰/۲۹۴	۰/۱۷۰	-۰/۸۱	دل‌بستگی به پدر و همسال‌ها
-۳/۰۵**	-۰/۱۸۸	۰/۱۸۲	-۰/۵۶	

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

در جدول ۶ دل‌بستگی به پدر ۱۰ درصد و دل‌بستگی به همسال‌ها با افزایش ۴ درصدی تراز پراکنش، و دو متغیر باهم می‌توانند ۱۴ درصد از پراکنش نمودافتگی هیجانی را تبیین کنند. بررسی ماتریس پراکنندگی متغیرهای پژوهش و نیز بررسی بهنجاری، از طریق آزمون بهنجاری باقیمانده‌ها، بسندگی لازم داده‌ها برای تحلیل را روا ساخت؛ اندازه Z برای ارزش پیش‌بین ۰/۸۲ و اندازه آن برای ارزش باقی‌مانده ۰/۹۷ و سطح معنی‌داری هردو، به‌نحو مطلوب، بالاتر از ۰/۰۵ بود. نرخ معنی‌دار رگرسیون دل‌بستگی به پدر و همسال‌ها نشان‌گر تأثیر نرخ رگرسیون استاندارد شده آن دو بر نمودافتگی هیجانی است. نرخ رگرسیون زیرسنجه دل‌بستگی به مادر درهم‌کنش با دو متغیر دیگر معنی‌دار نبود و از معادله خارج شد.

جدول ۷. خلاصه الگوی و ضرایب تأثیر رگرسیون نقش میانجی‌گر دل‌بستگی به همسال‌ها در رابطه

دل‌بستگی به پدر و مادر و نمودافتگی هیجانی

F	R ² تعدیل شده	R ²	R	متغیر
۱۶/۱۲**	۰/۱۱۴	۰/۱۲۱	۰/۳۴۸	دل‌بستگی به مادر و دل‌بستگی به پدر
۱۴/۰۱**	۰/۱۴۲	۰/۱۵۳	۰/۳۹۱	دل‌بستگی به مادر و پدر و دل‌بستگی به همسال‌ها
t	ضرایب استاندارد شده	خطای استاندارد نشده	b	الگو
۲/۰۱*	-۰/۱۳۶	۰/۲۰۳	-۰/۴۰۶	دل‌بستگی به مادر
۳/۹۴**	-۰/۲۶۷	۰/۱۸۷	-۰/۷۲۸	دل‌بستگی به پدر
۱/۸۵	-۰/۱۲۴	۰/۲۰۰	-۰/۳۷۰	دل‌بستگی به مادر
۳/۵۹**	-۰/۲۴۲	۰/۱۸۶	-۰/۶۶۸	دل‌بستگی به پدر
۲/۹۵**	-۰/۱۸۱	۰/۱۸۲	-۰/۵۳۷	دل‌بستگی به همسال‌ها

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

نقش میانجی‌گر دل‌بستگی به همسال‌ها در رابطه دل‌بستگی به ...

جدول ۷ نشان می‌دهد اندازه نرخ همبستگی دل‌بستگی به پدر و مادر با نموداری هیجانی معنی‌دار ($P=0/004$) و اندازه نرخ تعیین آن ۱۲ درصد است. با وارد شدن متغیر دل‌بستگی به همسال‌ها این اندازه به گونه معنی‌دار ($P=0/002$) به ۱۵ درصد افزایش یافت، نرخ تعیینی که تا حد ۳ درصد افزایش یافته، معنی‌دار است؛ بنابراین استنباط می‌شود در تبیین نموداری هیجانی نوجوانان از طریق دل‌بستگی به پدر و مادر، دل‌بستگی به همسال‌ها از نقشی میانجی‌گر برخوردار است. دل‌بستگی به مادر و دل‌بستگی به پدر معنی‌دار و آشکارکننده تأثیر آن بر نموداری هیجانی است با ورود متغیر میانجی‌گر دل‌بستگی به همسال‌ها به معادله رگرسیون نقش دل‌بستگی به مادر ۱/۲ درصد کاهش یافته و معنی‌داری آن در تبیین نموداری هیجانی منتفی شده ($P=0/623$)، ولی با این‌که متغیر دل‌بستگی به پدر ۲/۵ درصد کاهش یافته هنوز در تبیین نموداری هیجانی از نقش معنی‌داری برخوردار است ($P=0/001$)، در نهایت متغیر میانجی‌گر دل‌بستگی به همسال‌ها معنی‌دار و آشکارکننده تأثیر متغیر میانجی‌گر دل‌بستگی به همسال‌ها بر نموداری هیجانی است ($P=0/001$).

بحث و نتیجه‌گیری

برآمدهای به‌دست آمده از این پژوهش نشان داد رابطه دل‌بستگی به مادر و پدر، با نموداری هیجانی نوجوانان و رابطه میان دل‌بستگی به همسال‌ها با همه مؤلفه‌های نموداری هیجانی معنی‌دار است و با آگاهی از دل‌بستگی به پدر و همسال‌ها می‌توان پراکنش نموداری هیجانی نوجوانان را تبیین کرد. نقش دل‌بستگی به مادر در تبیین نموداری هیجانی معنی‌دار نبود و دل‌بستگی به همسال‌ها توأم با دل‌بستگی به پدر در هم‌سنگی با دل‌بستگی به پدر، به‌تنهایی، در تبیین نموداری هیجانی نوجوانان نیرومندتر بود. افزون بر این‌ها، پژوهش حاضر نقش میانجی‌گر دل‌بستگی به همسال‌ها را در رابطه میان دل‌بستگی به پدر و مادر و نموداری هیجانی پیش‌کشید و مؤید آن است. از این‌رو و با توجه به نتایج پژوهش‌های پیشین توجه ویژه به نقش دل‌بستگی نوجوانان به پدر و مادر و همسال‌ها در بالیدگی هیجانی آن‌ها توصیه، به‌ویژه خاطر نشان می‌شود دل‌بستگی به پدر و مادر از ره‌گذر دل‌بستگی به همسال‌ها، افت و خیز نموداری هیجانی نوجوانان را تبیین می‌کند، پس بهتر است اولویت و تقدم پربرسازی رابطه نوجوان‌ها با همسال‌ها محفوظ بماند. افشاریان و کدیور (۱۳۹۵) بایستگی گشایش فضای آکنده از اعتماد، مهرورزی، تبادل عاطفی و توأم با صمیمیت را در تحول بهنجار دانش‌آموزان از سوی پدر و مادر و مسئولان مدرسه خاطر نشان ساخته و بر توجه مشاوران و روان‌درمان‌گران به روابط دل‌بستگی، در مداخله‌های معطوف به ارتقای سلامت روانی نوجوان‌ها و پربرسازی رابطه عاطفی در خانواده آن‌ها تأکید نموده‌اند. زیرا همان‌طور که بشارت، شجاعی، کیامنش و امیری (۱۳۹۳) پیشنهاد کردند می‌توان با هدف بالابردن سلامت روانی، توجه و نیروگذاری در نقش دل‌بستگی را در برنامه‌های پیشگیری و مداخله‌های روانی قابل اتکا به‌شمار آورد.

یافته کلی پژوهش حاضر نشان داد دل‌بستگی به پدر و مادر و هم‌سال‌ها در تبیین پراکنش نمودارهای هیجانی نوجوانان نقش چشمگیری دارد. این یافته دور از انتظار نبود و نظر به افزایش چشم‌گیر توجه به تحول هیجان‌ها در سال‌های اخیر (لابوی-ویف، ۲۰۱۵؛ ناصرقلی بافقی، ملایی و حسن‌زاده، ۱۳۹۵) و اهمیت آن در زندگی اجتماعی نوجوانان، شماری از پژوهش‌ها با هدف بررسی نقش دل‌بستگی در زندگی هیجانی آن‌ها انجام شده است؛ که به‌رغم ناهمسانی اهداف پژوهشی به یافته‌هایی دست‌یافته‌اند که هیچ‌یک خدشه و تردیدی در این یافته کلی بر جای نمی‌گذارد. نتایج پژوهش امانی، مجذوبی و هادیان همدانی (۱۳۹۳) نشان داد رابطه میان شیوه‌های دل‌بستگی ناایمن اجتنابی و دو سوگرا با همه مؤلفه‌های نمودارهای هیجانی مثبت است. گوودال (۲۰۱۵) دریافت نامنی دل‌بستگی با تنظیم سازش‌نا یافته هیجان مثبت همانند است، چه دل‌بستگی ناایمن، به‌ویژه الگو یا شیوه دل‌بستگی اضطرابی^۱ ریشه در اضطراب و ناپایداری والدگری^۲ دارد (آبگی و برانت، ۲۰۰۹). افزون بر این، یافته‌های پژوهش بیرامی و محبی (۱۳۹۵) نشان داد دل‌بستگی به پدر و مادر پیش‌آیند شیوه کنارآمدن هیجان‌مدار دانش‌آموزان است؛ و هاشمی و جوکار (۱۳۹۲) به این نتیجه رسیدند دل‌بستگی به پدر و مادر و هم‌سال‌ها، با واسطه راهبردهای کنارآمدن، می‌تواند تاب‌آوری هیجانی را تبیین کند. فراتر از تبیین زندگی هیجانی توسط دل‌بستگی به پدر و مادر و هم‌سال‌ها پژوهش حجازی و همکاران (۱۳۹۲) نشان‌گر آن است که دل‌بستگی به پدر و مادر و هم‌سال‌ها در دوره نوجوانی از توان پیش‌بینی ارتباط با مدرسه برخوردار است. افزون بر این دل‌بستگی ایمن به پدر و مادر و هم‌سال‌ها با سطوح بالای فعالیت بدنی همبسته و کیفیت رابطه هیجانی پدر و مادر با فرزندان نوجوان از توان پیش‌بینی بخش قابل‌توجهی از تغییرات سبک دل‌بستگی فرزندان‌ها برخوردار است (لی، بونکه و پسونی، ۲۰۱۶؛ اصل دهقان، رضاییان و حسینیان، ۱۳۹۵). بخشی از یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد دل‌بستگی به هم‌سال‌ها توأم با دل‌بستگی به پدر در هم‌سنجی با دل‌بستگی به پدر، به‌تنهایی، در تبیین نمودارهای هیجانی نوجوانان نیرومندتر است؛ چه در هم‌سنجی با دل‌بستگی به هر دو والد، دل‌بستگی به هم‌سال‌ها با همه مؤلفه‌های نمودارهای هیجانی واجد رابطه وارونه و معنی‌دار بود. به‌رغم دست‌نیافتن به پژوهشی که مؤید این یافته باشد، یافته‌های پژوهش هاشمی و جوکار (۱۳۹۲) نشان داد دل‌بستگی به پدر و مادر در تبیین تاب‌آوری هیجانی از دل‌بستگی به هم‌سال‌ها نیرومندتر است. هرچند معانی ضمنی دل‌بستگی به پدر و مادر می‌تواند ادراک حمایت‌شدگی عاطفی از سوی منبع دیرینه و استوارتر را، به‌مثابه تکیه‌گاهی برای تاب‌آوری هیجانی بیش‌تر، دربرگیرد، انجام پژوهش با هدف شناسایی وجوه تمایز نمودارهای هیجانی با تاب‌آوری هیجانی، در ارتباط با دل‌بستگی به پدر و مادر و هم‌سال‌ها، به‌منظور روشن‌گری این ناهم‌سویی لازم می‌نماید. چه با این‌که کیفیت دوستی در دوره نوجوانی متأثر از شیوه‌های دل‌بستگی متکی بر مراحل پیش از آغاز دل‌بستگی به هم‌سال‌ها است (خسروی، چراغ-ملایی، خلیلی و جوادی، ۱۳۹۴). نقش هم‌سال‌ها در دوره نوجوانی بسیار برجسته شده و بخش مهمی از

1. anxious attachment pattern or style
2. parental anxiety and inconsistency

نقش میانجی‌گر دل‌بستگی به همسال‌ها در رابطه دل‌بستگی به ...

تغییرات تحولی در دوره نوجوانی بر روابط نوجوانان با همسال‌ها استوار است. زیرا، نوجوان‌ها برای کنار آمدن با موقعیت‌های توأم با محرک تنش‌زا، بیش از پدر و مادر به سراغ همسال‌ها می‌روند (مارکویز، لافورد، دوپله و هاگارت، ۲۰۰۶). همچنین رابطه معنی‌دار ادراک نوجوان‌ها از پدر و مادر، دشواری گفتگو با والدین‌شان درباره مشکلات و ارزش‌سازی نظرهای دوستان‌شان در تصمیم‌های جدی با سلامت هیجانی آن‌ها (آکارد، نمارک، استوری و پری، ۲۰۰۶) نیز ناظر به تغییر ساختار رابطه در دوره نوجوانی و اهمیت رابطه با همسال‌ها در زندگی هیجانی این دوره است.

از دیگر یافته‌های پژوهش حاضر این بود که برخلاف دل‌بستگی به پدر، نقش دل‌بستگی به مادر در تبیین نموداری هیجانی معنی‌دار نبود؛ با وجود معنی‌داری رابطه نمره کل دل‌بستگی به مادر با نموداری هیجانی، رابطه نموداری هیجانی با مؤلفه ناهمبستگی هر چند ضعیف ولی مستقیم و مؤلفه وابستگی نیز فاقد رابطه معنی‌دار با مؤلفه ناهمبستگی بود. در هم‌سنجی، دل‌بستگی به پدر با نموداری هیجانی و مؤلفه‌های سازش نیافتگی اجتماعی و وابستگی رابطه وارونه و معنی‌داری داشت و مؤلفه ناهمبستگی تنها با مؤلفه‌های ناستواری هیجانی، واپس‌روی هیجانی و فروپاشی شخصیت رابطه مستقیم و معنی‌داری داشت. پیش از این پاک‌دامن، سیدموسوی و قنبری (۱۳۹۰) نقش دارای اهمیت دل‌بستگی به پدر را در سلامت روانی نوجوانان برجسته ساختند. تفاوت در رابطه عاطفی با پدر و مادر و تأثیر این تفاوت در زندگی هیجانی نوجوانان در پژوهش کریمی، سپه‌وند، زکی‌بی، دهقان و محمدی (۱۳۹۴) نیز تأیید شده است. آن‌ها دریافتند میان شیوه دل‌بستگی و ادراک محبت پدر با اضطراب امتحان رابطه معنی‌داری برقرار است، اما رابطه شیوه دل‌بستگی و ادراک محبت مادر با اضطراب امتحان معنی‌دار نیست. با این‌همه برابر با یافته‌های پژوهش حاضر نیز، پرهیز از نتیجه‌گیری زودهنگام از چنین یافته‌هایی روا نیست و درنگ بیشتر، توأم با ملاحظه پارامترهای عوامل میانجی‌گر در رابطه میان دل‌بستگی به پدر و مادر با سلامت روانی و زندگی هیجانی نوجوان‌ها الزام‌آورتر در آن‌ها را برجسته می‌سازد. برای نمونه تصور از خود به‌طور کامل ارتباط بین دل‌بستگی ایمن به پدر و سلامت روان را میانجی‌گری می‌کند، در حالی که دل‌بستگی ایمن به مادر قادر است به‌طور مستقیم بالارفتن سلامت روان را موجب شود (نجات، شهبازی‌زاده و غباری‌بناب، ۱۳۹۳). همچنین پژوهش دامادنژاد، علی‌پور و زارع (۱۳۹۲) که به مقایسه تراز دل‌بستگی به پدر و مادر و مهارگری هیجانی در نوجوانان ۱۱ تا ۱۸ پرداخته بودند رابطه مثبت معنی‌دار میان دل‌بستگی به مادر و مهار خلق افسرده را تأیید کرد.

یافته پایانی پژوهش نشان داد در رابطه میان دل‌بستگی به پدر و مادر و نموداری هیجانی، دل‌بستگی به همسال‌ها ایفای نقشی میانجی‌گر را به عهده دارد؛ با وجود بدیع بودن این یافته تحقق آن در پژوهش‌های آتی نیز محتمل به‌نظر می‌رسد، چه با این‌که رابطه با پدر و مادر، یا نگاره‌های دل‌بستگی نخستین، در طول سال‌های آغازین تحول، تعیین‌کننده اصلی تحول عاطفی است، در دوره نوجوانی انحصارشان را متأثر از رابطه با همسال‌ها از دست می‌دهد، از این‌رو در دوره نوجوانی تأثیر کیفیت رابطه میان فردی و عاطفی با همسال‌ها در سلامت روانی حائز اهمیت می‌شود. رابطه نوجوان‌ها با پدر و مادر و همسال‌ها به نحو مجزا و آمیخته در

روند تحول نوجوان مؤثر است و هر یک به تنهایی نمی‌تواند درک درستی از سلامت روانی نوجوان را ارائه دهد (والر و رز، ۲۰۱۳). همچنین میلینگ، بیک و مانگومری، اسپرس و ستالارد (۲۰۱۲) با اشاره به تغییر نگره‌های دل‌بستگی در دوره نوجوانی، دریافتند دل‌بستگی ایمن به هم‌سال‌ها عامل مهمی در تعیین سلامت روانی است و علت آن را بیش از هر چیز در نیاز به حضور هم‌سال‌ها برای حصول سازش‌یافتگی اجتماعی نسبت دادند. وانگهی مشخص شده سبک دل‌بستگی از راه متغیر میانجی هوش هیجانی بر مهارت‌های اجتماعی اثرگذار است و همبستگی میان خودتنظیمی هیجانی و سبک دل‌بستگی ایمن با بی‌انضباطی منفی معناداری است (فرزادی، بهروزی و شهنی‌بیلاق، ۱۳۹۵). در مجموع می‌توان گفت در دوره نوجوانی، هنگامی شیوه‌های دل‌بستگی ایمن با نمودهای سلامت روانی و روان‌درستی، از جمله نمودیافتگی هیجانی، هم‌بسته می‌شود که نوجوان بتواند به‌عنوان تکلیفی تحولی از عهده برپایی رابطه میان فردی و پیوند عاطفی مثبت با هم‌سال‌ها برآید. از این رو، دوباره هم‌چون قربانیان، محمدلو، حبیبی عسگرآباد و حسن‌آبادی، (۱۳۹۵) تسهیل این مهم از سوی اشخاص مسئول در خانواده، مدرسه و دیگر واحدهای اجتماعی توصیه می‌شود.

از محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به محدودیت نمونه به یک منطقه شهری و در نتیجه محدودیت تعمیم‌دهی نتایج به سایر مناطق اشاره کرد. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی سایر مناطق و سایر متغیرهای روان‌شناختی و جمعیت‌شناختی نظیر وضعیت اجتماعی-اقتصادی و شیوه‌های هویتی نیز لحاظ شود و با گسترش دامنه سنی امکان مقایسه دوره‌های پیش‌نوجوانی، نوجوانی و اوایل جوانی فراهم آید.

سپاسگزاری

به‌رسم ادب از یاری همه اساتید گران‌قدر و عزیزانی که در دانشگاه شهید بهشتی به‌ویژه در پژوهشکده خانواده شرایط انجام این پژوهش را فراهم و تسهیل ساختند سپاسگزاریم. همچنین از همکاری کارگشای مدیران و کارکنان محترم اداره کل آموزش و پرورش تهران و اداره آموزش و پرورش منطقه یک شهر تهران و مدارس نامبرده در این پژوهش و یاری همه دانش‌آموزانی که وقت خود را برای پاسخ‌دهی به پرسشنامه‌ها در اختیار ما قرار دادند سپاسگزاریم. مقاله از پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد رشته روان‌شناسی خانواده درمانی اخذ شده است.

منابع

- اصل دهقان، فاطمه، رضاییان، حمید، و حسینیان، سیمین. (۱۳۹۵). پیش‌بینی تمایز یافتگی و سبک دل‌بستگی دانش‌آموزان دبیرستانی بر اساس انعطاف‌پذیری خانواده، تمایز یافتگی و سبک دل‌بستگی والدین. *فصلنامه خانواده و پژوهش*، ۱۳(۳) پیاپی ۳۲: ۱۰۹-۱۲۸.
- افشاریان، ندا، و کدیور، پروین. (۱۳۹۵). نقش دل‌بستگی به والدین و همسالان و از خودبیگانگی روانی در پیش‌بینی رفتار خراب‌کارانه نوجوانان. *اندیشه‌های نوین تربیتی*، ۱۲(۱) پیاپی ۴۹: ۶۱-۷۸.

نقش میانجی‌گری دل‌بستگی به هم‌سال‌ها در رابطه دل‌بستگی به ...

امانی، رزیتا، مجذوبی، محمدرضا، و هادیان همدانی، کیانا. (۱۳۹۳). سبک‌های دل‌بستگی و بلوغ عاطفی در دانشجویان. *مجموعه مقاله‌های هفتمین سمینار بهداشت روانی دانشجویان*. دانشگاه صنعتی اصفهان. اردیبهشت ۱۳۹۳. صص. ۱۴۱-۱۳۷.

باقری، خدیجه، بهرامی، هادی، و جلالی، محمدرضا. (۱۳۸۸). رابطه بین سبک‌های دل‌بستگی با نوع هویت در زندانیان ۱۵-۳۰ ساله. *فصلنامه روان‌شناسی کاربردی*، ۳(۳ پیاپی ۱): ۹۹-۸۵.

بشارت، محمدعلی، شجاعی، فروغ، کیامنش، علی‌رضا، و امیری، حمید. (۱۳۹۳). نقش سبک دل‌بستگی و فرزندپروری در مبتلایان به چاقی. *مجله دیابت و متابولیسم/ایران*، ۱۴(۲ پیاپی ۵۳): ۱۱۶-۱۰۵.

بیرامی، منصور، و محبی، مینا. (۱۳۹۵). رابطه دل‌بستگی به والدین و ادراک از تعارض بین والدین با اختلال اضطراب اجتماعی در دانش‌آموزان دختر: نقش میانجی‌گری راهبرد مقابله‌ای هیجان‌مدار. *فصلنامه روان‌شناسی بالینی*، ۱۰(۴ پیاپی ۴۰): ۸۲-۷۱.

پاک‌دامن، شهلا، سیدموسوی، پریسا سادات، و قنبری، سعید. (۱۳۹۰). کیفیت دل‌بستگی و مشکلات رفتاری-هیجانی در نوجوانان: بررسی نقش پدران. *فصلنامه روان‌شناسی کاربردی*، ۴(۴ پیاپی ۱۶): ۱۰۰-۸۵.

پیرزادی، حجت، و شریفی اردانی، احمد. (۱۳۹۵). نظریه دل‌بستگی و مشکلات هیجانی-اجتماعی در دانش‌آموزان با مشکلات ویژه یادگیری: تبیین نظری و کاربردهای بالینی. *نشریه تعلیم و تربیت استثنایی*، ۱۰(۴ پیاپی ۴۰): ۵۶-۴۷.

جوهری کامل، عابدین، قنبری، سعید، و زرندی، علی‌رضا. (۱۳۹۱). رابطه بین مکانیزم‌های دفاعی با تجربه و ابراز خشم در دانشجویان دختر. *روان‌شناسی کاربردی*، ۵(۲ پیاپی ۱۸): ۱۱۰-۹۷.

حجازی، الهه، اژه‌ای، جوادی، و رنجبر، غفار. (۱۳۹۲). پیش‌بینی ارتباط با مدرسه بر اساس دل‌بستگی به والدین و همسالان. *خانواده پژوهی*، ۹(۱ پیاپی ۳۳): ۹۷-۸۳.

خسروی، زهره، چراغ‌ملایی، لیلا، خلیلی، وحیده، و جوادی، امیررضا. (۱۳۹۴). رابطه سبک دل‌بستگی، کمال‌گرایی و کیفیت دوستی دانشجویان در سن ورود به بزرگ‌سالی. *فصلنامه پژوهش‌های نوین روان‌شناختی*، ۱۰(۳ پیاپی ۳۹): ۱۰۳-۷۹.

دامادنژاد، شهرزاد، علی‌پور، احمد، و زارع، حسین. (۱۳۹۲). مقایسه میزان دل‌بستگی به والدین و مهارگری عاطفی در نوجوانان ۱۱ تا ۱۸ سال با توجه به سطوح شاخص توده بدنی در شهر اصفهان. *فصلنامه روان‌شناسی سلامت*، ۲(۴ پیاپی ۸): ۲۱-۵.

درتاج، فریبرز، مصائبی، اسدالله، و اسدزاده، حسن. (۱۳۸۸). تأثیر آموزش مدیریت خشم بر پرخاشگری و سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان پسر ۱۵-۱۲ ساله. *فصلنامه روان‌شناسی کاربردی*، ۳(۴ پیاپی ۱۲): ۸۴-۶۵.

سبزی، ندا، و شیخ‌الاسلامی، راضیه. (۱۳۹۴). نقش واسطه‌ای نمودارهای عاطفی در رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده و هم‌دلی. *روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی*، ۱۲(۴ پیاپی ۴۶): ۱۵۳-۱۴۱.

سیدموسوی، پریسا سادات، و نوری مقدم، ثنا. (۱۳۹۵). دل‌بستگی و پیامدهای تحولی: نقش بازنمایی‌های ذهنی در پیش‌بینی مشکلات درونی‌سازی و برونی‌سازی کودکان پیش‌دبستانی. *فصلنامه روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی*، ۱۲(۳ پیاپی ۴۷): ۲۵۱-۲۶۳.

صفایی، صدیق. (۱۳۹۳). رابطه شیوه دل‌بستگی و رشد اجتماعی در کودکان نارساخوان و عادی. *نشریه تعلیم و تربیت استثنایی*، ۱۴(۱ پیاپی ۱۲۳): ۳۵-۲۹.

فتحی‌آذر، اسکندر، گل‌پرور، فرشته، میرنسب، میرمحمد، و واحدی، شهرام. (۱۳۹۵). مطالعه پدیدارشناختی مشکلات رفتاری در دانش‌آموزان دبیرستانی: چالش‌های هیجانی-اجتماعی و تحصیلی. *دو فصلنامه مشاوره کاربردی*، ۶(۲ پیاپی ۲۶): ۹۲-۷۳.

فرزادی، فاطمه، بهروزی، ناصر، و شهینی بیلاق، منیجه. (۱۳۹۵). رابطه ساده و چندگانه تئوری ذهن، خودتنظیمی هیجانی و سبک‌های دل‌بستگی (ایمن و نایمن) با بی‌انضباطی در دانش‌آموزان دختر سال سوم دبیرستان‌های شهر اهواز. *مجله پزشکی ارومیه*، ۲۷(۸ پیاپی ۳۲۲): ۷۰۵-۶۹۲.

قربانیان، الهام، محمدلو، هادی، حبیبی عسگرآباد، مجتبی، و حسن‌آبادی، فاطمه. (۱۳۹۵). سبک دل‌بستگی و مهارت‌های اجتماعی کودکان با نقش میانجی هوش هیجانی. *فصلنامه سلامت اجتماعی*، ۳(۴ پیاپی ۱۸): ۲۸۸-۲۷۸.

کدیور، پروین، و افشاریان، ندا. (۱۳۹۳). پیش‌بینی‌کننده‌های نگرش نوجوانان به رفتار خراب‌کارانه: نقش مؤلفه‌های از خودبیگانگی روانی و کیفیت دل‌بستگی. *فصلنامه پژوهش‌های نوین روان‌شناختی*، ۹(۴ پیاپی ۳۶): ۱۲۶-۱۰۱.

کریمی، پروانه، سپهوند، اسفندیار، زکی‌بی، علی، دهقان، فاطمه، و محمدی، امید. (۱۳۹۴). رابطه بین سبک‌های دل‌بستگی و ادراک محبت پدر و مادر با اضطراب امتحان در دانش‌آموزان تیزهوش. *نشریه پژوهش‌ها*، ۲۰(۵ پیاپی ۱۱۹): ۲۸۸-۲۸۳.

محمودعلیلو، مجید، خانجانی، زینب، و بیات، احمد. (۱۳۹۵). پیش‌بینی اختلال‌های هیجانی مرتبط با اضطراب نوجوانان بر اساس تنظیم هیجان، راهبردهای مقابله‌ای و نشانه‌های اختلال شخصیت مرزی. *فصلنامه مطالعات روان‌شناسی بالینی*، ۷(۴ پیاپی ۲۵): ۱۲۸-۱۰۷.

ناصرقلی بافقی، نعیمه، ملایی، حمید، و حسن‌زاده، علی. (۱۳۹۵). پیش‌بینی هوش هیجانی و سازگاری اجتماعی بر اساس سبک‌های دل‌بستگی. *مجله دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی سبزوار*، ۲۳(۴ پیاپی ۸۷): ۴۰۵-۳۹۸.

نجات، آسیه، شهبانی‌زاده، فاطمه، و غباری‌بناب، باقر. (۱۳۹۳). بررسی نقش تصور از خود در رابطه میان دل‌بستگی ادراک‌شده با سلامت روانی در دانشجویان. *فصلنامه مطالعات روان‌شناختی*، ۱۰(۴ پیاپی ۴۰): ۱۰۰-۷۳.

واحدی، شهرام، و فتحی، آیت‌الله. (۱۳۸۹). رابطه بین دل‌بستگی به والدین و همسالان با جدایی روان‌شناختی دانشجویان دختر و پسر جدیدالورود. *پژوهش‌های نوین روان‌شناختی (روان‌شناسی دانشگاه تبریز)*، ۵(۱ پیاپی ۱۷): ۱۸۳-۱۵۱.

هاشمی، زهرا، و جوکار، بهرام. (۱۳۹۲). مدل‌یابی علی‌تاب‌آوری هیجانی: نقش دل‌بستگی به والدین و همسالان، راهبردهای مقابله‌ای و تنظیم شناختی هیجان‌ها. *فصلنامه مطالعات روان‌شناختی*، ۹(۱ پی‌پی ۳۳): ۳۸-۹.

- Ackard, D.M., Neumark-Sztainer, D., Story, M & Perry, C. (2006). Parent-child connectedness and behavioral and emotional health among adolescents. *American Journal of Preventive Medicine*, 30(1): 59-66.
- Davis, T. J., Morris, M., & Drake, M. M. (2016). The moderation effect of mindfulness on the relationship between adult attachment and wellbeing. *Personality and Individual Differences*, 36(6): 115-121.
- Elena Doinita, N., & Dorina Maria., N. (2015). Attachment and parenting styles. Original research article. *Social and Behavioral Sciences*, 26(3): 199-204.
- Gaur. R. (2013). Emotional maturity and social intelligence of first born and last born girls of working mothers. *Conflux Journal of Education*, 1(2): 85-86.
- Goodall, K. (2015). Individual differences in the regulation of positive emotion: The role of attachment and self-esteem. *Personality and Individual Differences*, 74(1): 208-213.
- Hunter, J., & Maunder. R. (2016) *Improving patient treatment with attachment theory: A guide for primary care practitioners and specialists*. New York: Springer
- Kalaiselvan, S., & Maheswari. K. (2016). A study on emotional maturity among the post graduate students. *Journal of Humanities and Social Science*, 21(2): 32-34.
- Kumari Sinha, V. (2014). A study of emotional maturity among tribal and non-tribal adolescent girls. *Indian journal of applied research*, 4(7): 393-395.
- Labouvie-Vief, G. (2015). Self and emotional development in adulthood and later life. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (Second Edition), 424-431.
- Li, R., Bunke, S., & Psouni, E. (2016). Attachment relationships and physical activity in adolescents: The mediation role of physical self-concept. *Psychology of Sport and Exercise*, 22(1): 160-169
- Liliana, B., & Nicoleta, T. M. (2014). Personality, family correlates and emotion regulation as wellbeing predictors. *Social and Behavioral Sciences*, 159(23): 142-146.
- Markiewicz, D., Lawford, H., Doyle, A. B., & Haggart, N. (2006). Developmental differences in adolescents and young adults use of mothers, father's best friends, and romantic partners to fulfill attachment needs. *Journal of Youth and Adolescence*, 35(1): 127-140.
- Marks, A. D. G., Horrocks, K. A., & Schutte. N, S. (2016). Emotional intelligence mediates the relationship between insecure attachment and subjective health outcomes. *Personality and Individual Differences*, 98(9): 188-192.
- Millings, A., Buck, R., Montgomery, A., Spears, M., & Stallard, P. (2012) School connectedness, peer attachment, and self-esteem as predictors of adolescent depression. *Journal of Adolescence*, 35(4): 1061-1067.

- Obegi, J. H., & Berant, E. (2009). *Attachment theory and research in clinical work with adults*. New York: Guilford Press.
- Rees. C. (2016). Children's attachments. *Paediatrics and Child Health*, 26(5): 185-193.
- Waller, E. M., & Rose, A. J. (2013). Brief report: Adolescents co-rumination with mothers, co-rumination with friends, and internalizing symptoms. *Journal of Adolescence*, 36(2): 429-433.

***

سیاهه تجدیدنظرشده دل‌بستگی به پدر و مادر و هم‌سال‌ها

بخش نخست. هریک از عبارتهای زیر در مورد احساس‌تان درباره مادرتان یا هر خانمی که به‌عنوان مادرتان بوده، می‌پرسد. اگر بیش از یک نفر وظیفه مادری و مراقبت از شما را به‌عهده داشته است (مثلاً مادر اصلی و مادرخوانده) پرسش‌ها را برای آن فردی پاسخ دهید که بیش‌ترین تأثیر و نفوذ را بر شما دارد.

ردیف	عبارت	گویه‌ها
۱	۲	۱. مادرم به احساس‌هایم احترام می‌گذارد
۲	۲	۲. احساس می‌کنم مادرم، نقش مادری‌اش را خوب ایفا می‌کند.
۳	۴	۳. ای کاش مادر دیگری داشتم.
۴	۲	۴. مادرم من را همین‌گونه که هستم می‌پذیرد.
۵	۲	۵. دوست دارم نظر مادرم را در مورد چیزهایی که برایم مهم است، بدانم.
۶	۴	۶. احساس می‌کنم نشان دادن احساس‌هایم به مادرم فایده‌ای ندارد
۷	۲	۷. وقتی در مورد چیزی آشفتگی و ناراحتی، مادری می‌تواند تشخیص دهد.
۸	۴	۸. صحبت کردن با مادرم در مورد مشکلاتم باعث می‌شود در مقابل او احساس شرم و نادانی کنم.
۹	۴	۹. مادرم انتظارات زیادی از من دارد.
۱۰	۴	۱۰. در حضور مادرم به‌راحتی آشفتگی و مضطرب می‌شوم.
۱۱	۴	۱۱. هر چه مادرم بیش‌تر در مورد من بداند، بیش‌تر مضطرب و آشفتگی می‌شوم.
۱۲	۲	۱۲. وقتی در مورد چیزی بحث می‌کنیم، مادرم به نظرات من توجه می‌کند.
۱۳	۲	۱۳. مادرم به قضاوت‌های من اعتماد دارد.
۱۴	۴	۱۴. مادرم مشکل‌های خودش را دارد، من با مسائل خودم مزاحم او نمی‌شوم.
۱۵	۲	۱۵. مادرم به من کمک می‌کند تا بهتر خودم را درک کنم.
۱۶	۲	۱۶. مشکل‌ها و گرفتاری‌هایم را به مادرم می‌گویم.
۱۷	۴	۱۷. از دست مادرم عصبانی می‌شوم.
۱۸	۴	۱۸. از طرف مادرم توجه زیادی دریافت نمی‌کنم.
۱۹	۲	۱۹. مادرم به من کمک می‌کند تا درباره مشکلاتم صحبت کنم.
۲۰	۲	۲۰. مادرم مرا درک می‌کند.
۲۱	۲	۲۱. وقتی از چیزی عصبانی‌ام، مادرم سعی می‌کند مرا درک کند.
۲۲	۲	۲۲. به مادرم اعتماد دارم.
۲۳	۴	۲۳. مادرم نمی‌تواند درک کند که طی این روزها چه به من گذشته است.
۲۴	۲	۲۴. وقتی نیاز دارم حرف دلم را بگویم، می‌توانم روی مادرم حساب کنم.
۲۵	۲	۲۵. اگر مادرم بداند موضوعی مرا اذیت می‌کند، از من در مورد آن سؤال می‌کند.

نقش میانجی‌گر دل‌بستگی به هم‌سال‌ها در رابطه دل‌بستگی به ...

بخش دوم. هریک از عبارات‌های زیر در مورد احساس‌تان درباره پدرتان یا هر مردی که به‌عنوان پدرتان بوده است، می‌پرسد. اگر بیش از یک نفر وظیفه پدری و مراقبت از شما به عهده داشته است (مثلاً پدر اصلی و پدرخوانده) پرسش‌ها را برای آن فردی پاسخ دهید که بیش‌ترین تأثیر و نفوذ را بر شما دارد.

ردیف	گویه‌ها	۱	۲	۳	۴	۵
۱.	پدرم به احساس‌هایم احترام می‌گذارد.	۱	۲	۳	۴	۵
۲.	احساس می‌کنم پدرم، نقش پدری‌اش را خوب ایفا می‌کند.	۱	۲	۳	۴	۵
۳.	ای کاش پدر دیگری داشتم.	۵	۴	۳	۲	۱
۴.	پدرم من را همین‌گونه که هستم می‌پذیرد.	۱	۲	۳	۴	۵
۵.	دوست دارم نظر پدرم را در مورد چیزهایی که برایم مهم است، بدانم.	۱	۲	۳	۴	۵
۶.	احساس می‌کنم نشان دادن احساس‌هایم به پدرم فایده‌ای ندارد.	۵	۴	۳	۲	۱
۷.	وقتی در مورد چیزی آشفته و ناراحتم، پدرم می‌تواند تشخیص دهد.	۱	۲	۳	۴	۵
۸.	صحبت کردن با پدرم در مورد مشکلاتم باعث می‌شود در مقابل او احساس شرم و نادانی کنم.	۵	۴	۳	۲	۱
۹.	پدرم انتظارهای زیادی از من دارد.	۱	۲	۳	۴	۵
۱۰.	در حضور پدرم به‌راحتی آشفته و مضطرب می‌شوم.	۱	۲	۳	۴	۵
۱۱.	هر چه پدرم بیش‌تر در مورد من بداند، بیش‌تر مضطرب و آشفته می‌شوم.	۱	۲	۳	۴	۵
۱۲.	وقتی در مورد چیزی بحث می‌کنیم، پدرم به نظرهای من توجه می‌کند.	۵	۴	۳	۲	۱
۱۳.	پدرم به قضاوت‌های من اعتماد می‌کند.	۱	۲	۳	۴	۵
۱۴.	پدرم مشکل‌های خودش را دارد، من با مسائل خودم مزاحم او نمی‌شوم.	۱	۲	۳	۴	۵
۱۵.	پدرم به من کمک می‌کند تا بهتر خودم را درک کنم.	۵	۴	۳	۲	۱
۱۶.	مشکل‌ها و گرفتاری‌هایم را به پدرم می‌گویم.	۵	۴	۳	۲	۱
۱۷.	از دست پدرم عصبانی می‌شوم.	۱	۲	۳	۴	۵
۱۸.	از طرف پدرم توجه زیادی دریافت نمی‌کنم.	۱	۲	۳	۴	۵
۱۹.	پدرم به من کمک می‌کند تا درباره مشکلاتم صحبت کنم.	۵	۴	۳	۲	۱
۲۰.	پدرم مرا درک می‌کند.	۵	۴	۳	۲	۱
۲۱.	وقتی از چیزی عصبانی‌ام، پدرم سعی می‌کند مرا درک کند.	۵	۴	۳	۲	۱
۲۲.	به پدرم اعتماد دارم.	۱	۲	۳	۴	۵
۲۳.	پدرم نمی‌تواند درک کند که طی این روزها چه به من گذشته است.	۱	۲	۳	۴	۵
۲۴.	وقتی نیاز دارم حرف دلم را بگویم، می‌توانم روی پدرم حساب کنم.	۵	۴	۳	۲	۱
۲۵.	اگر پدرم بداند موضوعی مرا اذیت می‌کند، از من در مورد آن سؤال می‌کند.	۵	۴	۳	۲	۱

بخش سوم. این بخش در مورد احساس تان نسبت به رابطه شما با دوستان نزدیک تان سؤال می پرسد. لطفاً هر جمله را بخوانید و دور عددی را که

نشان می دهد آن جمله چه میزان در مورد شما درست است دایره بکشید.

گزینه ها	۱	۲	۳	۴	۵
دوست دارم نظر دوستانم را در مورد چیزهایی که برایم مهم است بدانم.	۱	۲	۳	۴	۵
وقتی در مورد چیزی آشفتنه و ناراحتم، دوستانم می توانند تشخیص دهند.	۱	۲	۳	۴	۵
وقتی در مورد چیزی بحث می کنیم، دوستانم به نظرهای من توجه می کنند.	۱	۲	۳	۴	۵
صحبت کردن با دوستانم در مورد مشکلاتم باعث می شود در مقابل آنها احساس شرم و نادانی کنم.	۱	۲	۳	۴	۵
ای کاش دوستان دیگری داشتیم.	۱	۲	۳	۴	۵
دوستانم مرا درک می کنند.	۱	۲	۳	۴	۵
دوستانم به من کمک می کنند تا درباره مشکلاتم صحبت کنم.	۱	۲	۳	۴	۵
دوستانم مرا همین گونه که هستم می پذیرند.	۱	۲	۳	۴	۵
احساس می کنم نیاز هست بیش تر با دوستانم در تماس باشم.	۱	۲	۳	۴	۵
دوستانم نمی توانند درک کنند که طی این روزها چه به من گذشته است.	۱	۲	۳	۴	۵
وقتی با دوستانم هستم احساس تنهایی و جدایی می کنم.	۱	۲	۳	۴	۵
دوستانم به آن چه می گویم گوش می دهند.	۱	۲	۳	۴	۵
احساس می کنم دوستانم، دوستان خوبی هستند.	۱	۲	۳	۴	۵
انصافاً در مقابل دوستانم برای صحبت کردن راحت هستم.	۱	۲	۳	۴	۵
وقتی از چیزی عصبانی ام، دوستانم سعی می کنند مرا درک کنند.	۱	۲	۳	۴	۵
دوستانم به من کمک می کنند تا خودم را بهتر درک کنم.	۱	۲	۳	۴	۵
دوستانم مراقب من هستند و به من توجه می کنند.	۱	۲	۳	۴	۵
از دست دوستانم عصبانی می شوم.	۱	۲	۳	۴	۵
وقتی نیاز دارم حرف دلم را بگویم، می توانم روی دوستانم حساب کنم.	۱	۲	۳	۴	۵
به دوستانم اعتماد دارم.	۱	۲	۳	۴	۵
دوستانم به احساس هایم احترام می گذارند.	۱	۲	۳	۴	۵
هر چه دوستانم بیش تر در مورد من بدانند، بیش تر مضطرب و آشفتنه می شوم.	۱	۲	۳	۴	۵
به نظر می رسد که دوستانم بدون دلیل از دستم ناراحت هستند.	۱	۲	۳	۴	۵
می توانم مشکل ها و گرفتاری هایم را به دوستانم بگویم.	۱	۲	۳	۴	۵
اگر دوستانم بدانند موضوعی مرا اذیت می کند، از من در مورد آن سؤال می کنند.	۱	۲	۳	۴	۵

***

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

سنجه نمودارنگی هیجانی

ردیف	پرسش	۱ زیاد	۲	۳	۴	۵ کم
۱	آیا دچار ناراحتی روانی هستید؟	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹
۲	آیا از پیش‌آمدهای آینده می‌ترسید؟	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
۳	آیا هیچ‌گاه قبل از رسیدن به هدف از کار دست می‌کشید؟	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱
۴	آیا برای تکمیل کار شخصی‌تان از دیگران کمک می‌گیرید؟	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲
۵	آیا بین امیال و اهداف‌تان تفاوتی وجود دارد؟	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳
۶	آیا احساس می‌کنید کم‌حاصله هستید؟	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴
۷	آیا فکر می‌کنید لجوج هستید؟	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵
۸	آیا نسبت به دیگران حسادت می‌کنید؟	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶
۹	آیا در اثر خشم کنترل خود را از دست می‌دهید؟	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷
۱۰	آیا در تخیل و رویای روز غرق می‌شوید؟	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸
۱۱	آیا اگر به هدف‌تان نرسید احساس حقارت می‌کنید؟	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹
۱۲	آیا از لحاظ جسمی و ذهنی احساس ناراحتی می‌کنید؟	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰
۱۳	آیا دوست دارید دیگران را اذیت کنید؟	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱
۱۴	آیا در لغزش‌های خود دیگران را سرزنش می‌کنید؟	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲
۱۵	وقتی با دیگران موافق نیستید با آن‌ها دعوا می‌کنید؟	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳
۱۶	آیا احساس خستگی بیش از حد می‌کنید؟	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴
۱۷	آیا از دیگران خود را پرخلش‌تر می‌دانید؟	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵
۱۸	آیا در عالم خیال غرق می‌شوید؟	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶
۱۹	آیا احساس می‌کنید خودمحمور هستید؟	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷
۲۰	آیا از خودتان احساس نارضایی می‌کنید؟	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸
۲۱	آیا در ارتباط با دوستان و آشنایان احساس فشار می‌کنید؟	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹
۲۲	آیا از دیگران متنفرید؟	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰
۲۳	آیا خودتان را تحسین می‌کنید؟	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱
۲۴	آیا از شرکت در اجتماع‌ها امتناع می‌کنید؟	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲

***